

RELIGIJA I SOLIDARNOST U DOBA KRIZE

U ovom broju "Vremena solidarnosti" bavimo se **ulogom religije u kriznim situacijama** za društvo, sa naglaskom na period pandemije virusa korona. U svojim tekstovima, dva teologa, sveštenika, i islamolog, bave se tom temom osvetljavajući je iz različitih uglova – ko bi za hrišćane trebalo da bude bližnji, šta je uloga Crkve u društvu, na koji način se može pokrenuti **islamski društveni aktivizam**.

Njihovi eseji se bave opisom "**situacije na terenu**", ali se mogu čitati i kao refleksija o onome **kako bi trebalo da bude**. Takođe, ovaj dodatak donosi i članak o **ekonomiji zajedništva**, jednom drugačijem pogledu na ekonomiju, kao i intervju sa sekretarom Verskog **dobrotvornog udruženja SPC** o radu ove ustanove.

ŽIVLJENJE ZAJEDNIŠTVA

Drugačiji pogled na ekonomiju

*I u pandemiji možeš voleti i pružati...
Ovo je priča o fokolarima i besplatnom darivanju na primeru jednog od njih*

Solidarnost je jedno od osnovnih načela Pokreta fokolara i njihovog projekta Ekonomije zajedništva. Fokolari (italijanska reč za ognjište oko koga se okuplja porodica) su laički duhovni pokret u okviru Rimokatoličke crkve raširen u 194 zemlje sveta, nastao 1943. godine u Italiji. Čine ga ljudi najrazličitijih profesija i društvenih slojeva koji nastoje da budu seme solidarnijeg i ujedinjenijeg sveta među hrišćanima različitih crkava, kako bi doprineli zajedništvu među vernicima raznih religija i osobama drugih uverenja.

Najpoznatiji su po projektu Ekonomija zajedništva zasnovanom, za razliku od potrošačke ekonomije, na besplatnom darivanju (vidi okvir). To je kao kada nekom, recimo, pomognete da instalira kompjutersku mrežu u stanu i ne očekujete da će vam on uzvratiti uslugu, zato što mu ne pomažete zbog interesa, već zbog potrebe da pomažete.

Projekat Ekonomija zajedništva (EZ) nastao je 1991. godine kao pokušaj da se ublaže socijalni problemi i ekonomska neravnoteža Brazila, s predlogom upućenim pre svega preduzećima da oforme zajednički fond zasnovan na zajedništvu i bratstvu. Danas se ovaj projekat sprovodi u celom svetu uz pomoć više od hiljadu preduzeća. Kreiranjem radnih mesta, širenjem kulture davanja i zajed-

ništva, i pokretanjem raznih obrazovnih i kulturnih inicijativa, fokolari nastoje da oforme deo čovečanstva bez siromašnih. Ekonomija zajedništva nije projekat pomoći, niti je fond za pozajmice. To je projekat koji će siromašnom omogućiti da reši svoj problem, razvijanjem i rastom kompanija kako bi mogle da otvaraju nova radna mesta.

Na našem tlu, ova nova duhovnost pojavila se šezdesetih godina prošlog veka prvo u Vojvodini, da bi se do kraja naredne decenije preko Zagreba proširila do Makedonije, Crne Gore i Kosova. Samo u Srbiji ima oko 2500 fokolara i njihovih simpatizera. U projekat Ekonomija zajedništva, sada je uključeno dvadesetak preduzeća. U izveštaju koji su poslali centralnoj komisiji Ekonomije zajedništva 1996. godine, kad je ovaj projekat u Srbiji bio u začetku, opisali su da uprkos mnogim poteškoćama vide "da se gradi novo društvo koje se temelji na ljubavi".

TVOJE JE SAMO ONO ŠTO DAJEŠ

Kako se principi Ekonomije zajedništva sprovode u praksi?

Janko Katona, vlasnik firme "Unita" i "Unita stil" iz Kule, koje su članice projekta Ekonomije zajedništva, kaže da bi tačnije bilo reći da su to običaji, nikako zakoni ili pravila "jer je svako slobodan da živi i deluje kako mi-

sli da je najbolje u datom trenutku. Naime, spoznanje da smo besplatno dobili veoma mnogo – rođenje, roditelji, talenti, okruženje... – navodi nas na to da smo, na neki način, dužni da vratimo ono što nam je darovano. Tako besplatnost čini jedan važan aspekt Ekonomije zajedništva", kaže naš sagovornik nastavljaajući: "Ne mislim tu samo na novac. Savet, vreme, osmeh, razgovor, rad... sve se to može darovati i ne očekivati ništa nazad, čak ni zahvalnost, jer mi, u stvari, samo vraćamo ono što smo unapred dobili. Firma koja je u projektu Ekonomije zajedništva mora da radi pošteno. Znači, mora da se bude korektan prema dobavljaču, kupcu i radni-

AKCIJA U KANJIŽI: Izrada ateljea

(Foto: Miklavž Hribar)

ku. Nije to uvek lako (nikad nije lako), ali može se postići građenjem odnosa (naravno pozitivnih). Tako se stvar uzajamnost, poverenje i bliskost sa svima njima. Materijalno darovanje je takođe jedan od aspekata projekta. Suština EZ je da se smanji siromaštvo u svetu, pa svaka firma odvaja jedan deo profita za siromašne. Vrlo je važno upoznati siromašne ljude. Mi ih često idealizujemo i mislimo o njima kao o jadnim ljudima koji su mnogo dobri i čekaju našu pomoć. Nije uvek tako, kao i kod svih drugih. Da bi se stvarno pomoglo, morate poznavati ljude i pomoći im na pravi način. Idealno je da im se nađe posao, ali to nije baš lako, a i nisu svi sposobni za rad,

tako da pomažemo prema objektivnoj situaciji. U svakom slučaju, verujemo da sve što damo, ne može nam nedostajati. Ljudska logika je da ako nešto daš, onda ga nemaš, a postoji božija realnost da je u stvari tvoje samo ono što daš.”

Janko Katona je prvo osnovao malu staklorezačku radnju “Unita” 1988. godine, u kojoj je radio samo on. Kad je 2001. godine nastala kriza zbog nedostatka posla, u njoj je bilo pet zaposlenih. Da ih ne bi otpustio, Janko se odlučio za novu proizvodnju, za izradu PVC stolarije, i uzeo je kredit za dve neophodne mašine. Firma je rasla, kupio je nove mašine i nov poslovni prostor, mnogo veći od sta-

rog. Deset godina posle toga imao je 13 zaposlenih. Ponovo je naišla kriza, staklorezački pogon je postao nerentabilan i tri radnika su postala višak. Da ih ne bi otpustio, otvorio je firmu za trgovinu laminatima, keramičkim pločicama i kupatilskim nameštajem. To je “Unita Stil”. Niko nije otpušten, a tokom naredne dve godine Janko Katona je zaposlio još dva radnika.

VELIKE MALE AKCIJE

Kad je ovog marta proglašena pandemija kovid 19, u Srbiji se pokazalo da je bilo potrebno prvo kod ljudi stvoriti osećaj solidarnosti, pa tek

POMOĆ BLIŽNJEM:

Janko Katona sa Rajnom i Dragišom Seguljev

Foto: privatna arhiva

onda organizovati pomoć. Janko Katona kaže da se u zajednici fokolara, iako im je solidarnost deo svakodnevnog života, osetila zbunjenost, bili su uplašeni: "Nismo znali šta da radimo, kako da se ponašamo. Ali, kako je vreme prolazilo, razumeli smo da se mora živeti dalje u datoj situaciji i naravno, delovati. U stvari, mi u Pokretu fokolara nismo ništa suštinski promenili, priča se nastavila i u novim realnim situacijama. I u pandemiji možeš voleti, darivati, moliti, postiti, videti bližnjeg u njegovoj potrebi... Dakle, suštinski se ništa nije promenilo. Problem je strah. Kažu da u Bibliji 365 puta piše 'ne bojte se'. Mislim na paničan strah, gde čovek gubi realan pogled, veru, sve. E, pa toga baš nije bilo puno u zajednici fokolara."

A ta nova realna situacija, kaže Janko Katona, nije pogodovala velikim projektima, "a i naše snage nisu prevelike, pa je ovu godinu

obeležilo niz malih, lokalnih akcija pomoći. Sad vidim da su one ponekad mnogo važnije i korisnije od velikih projekata. S obzirom da fokolari zastupaju jedinstvo ljudi svih religija pa i nevernika – što je mene oduševilo i privuklo u pokret, pomagali smo i pomažemo svima. Jer, Sunce sija na sve jednako. Organizovali smo nekoliko radnih akcija, na primer, da napravimo atelje-radionicu jednoj umetnici iz Kanjiže, koja je vrlo talentovana za izradu umetničkih predmeta od keramike, a atelje joj je u kuhinji. Oduševilo me je što su u toj akciji učestvovali mladi iz Kovina, Beograda, Subotice, Bečeja, Kanjiže i drugih mesta. Uradili su pripremu za betoniranje, zemljane radove, a zatim su uz pomoć starijih izbetonirali dve prostorije. Misli se da su mladi nezainteresovani, sad sam video da ih nije teško animirati oko konkretne stvari. Bilo je lepo videti koliko su bili srećni zbog onog što su uradili. Zatim, uradili smo i jednu dečiju sobu porodici sa više dece, pomo-

gli smo jednoj mladoj porodici koja je htela da uzme kredit za kupovinu kuće, ali nisu imali za učešće. Ili: majka od 89 godina i sin od 59 godina s veoma bolesnim srcem, Rajna i Dragiša Seguljev. Žive na kraju jednog sela u kući koja se urušava, bez struje...Možete li to da zamislite? Uspeli smo da ih smestimo u gerontološki dom, ali proces je trajao 10 meseci! Silni papiri, pregledi specijalista, birokratija (koja je posebno izražena od kad je pandemija), po nekoliko sati čekanja svakog dana. Možete li da zamislite jednog preduzetnika kako čeka tri sata, 122. na redu, u Socijalnom za novu zdravstvenu knjižicu za nekoga koga jedva poznaje? Svedok sam da sam tog dana sve stigao, čak i više nego što sam planirao! Raznosili smo i pakete hrane, ali i časopise, pogotovo duhovne, jer su oni stizali u crkvu, a ljudi nisu mogli da dođu po njih. Hteo bih da ispričam i jedno prelepo iskustvo: čovek koji je simpatizer fokolara, preduzetnik, vozio se autom po jednom

BESPLATNOST

Da li su pojmovi zajedništva, bratstva, solidarnosti, saosećanja zabranjeni i izopšteni iz savremenih teorija o ekonomiji – pitanje je na koje odgovara knjiga *Rana drugoga – ekonomija i ljudski odnosi* profesora Luidina Brunija, i suprotstavlja se klasičnoj teoriji ekonomskih odnosa Adama Smita, koja lični interes i zadovoljenje sopstvenih potreba navodi kao jedini relevantan motiv u izgradnji ekonomskih odnosa.

Luidino Bruni je ekonomista i historičar ekonomske misli, filozof i teolog, jedan od glavnih teoretičara i promotera ekonomije zajedništva i civilne ekonomije, i autor mnogih knjiga. *Ranu drugoga* je na srpskom objavio novosadski Novi svet. Objavljujemo poslednje poglavlje.

CHARIS: "ONO ŠTO DAJE RADOST"

Reč harizma nastaje iz grčke reči *charis*, milost, a bukvalno znači "ono što daje radost". Zatim, ima isti koren kao reč "besplatnost". Evo zašto baš njoj, besplatnosti, želim da posvetim poslednje redove ove knjige.

Pod pojmom besplatnost ovde mislim na onaj unutrašnji stav koji čini da se približimo svakoj osobi, svakom biću, sami sebi, svesni da ta osoba, to živo biće, ta aktivnost, mi sami, nisu "stvari" za korišćenje, već stvarnosti koje treba poštovati i voleti same po sebi jer imaju vrednosti koje treba prihvatiti i poštovati ukoliko se one prepoznaju kao dobro. Evo zašto postoji uska veza između besplatnosti i delovanja uspostavljene zbog unutrašnjih motivacija (delovanja koja imaju nagradu u sebi).

Ako, kada ti priđem, odnos koji zajedno stvaramo donosi nagradu, moguće je da neću iskoristiti odnos sa tobom za neki lični cilj. Na primer, ako treniram neki sport, neću iskoristiti telo za uspeh ili novac samo ako mi zadovoljstvo čini sâm trening (ovo je razlog zašto su doping ili korupcija sudija ozbiljna stvar u sportu, jer ukazuju na krizu besplatnosti, a bez besplatnosti nema više sporta – igre, već je on samo spektakl ili biznis).

Iz ovog razloga mislim da delo besplatnosti ne treba nužno da bude i altruizam (okrenuta ka drugoj osobi), čak iako su harizme obično povezane sa društvenim vrlinama, prosocijalnim ponašanjima. Ipak, postoji snažna veza između besplatnosti, harizme i poziva. Osoba koja ima poziv (misionarski ili umetnički) može da deluje na neinstrumentalan način, da se približi

siromašnoj osobi ili da naslika sliku samo ako u tom činu nađe nagradu. Bez besplatnosti-harizme-poziva ova dela ne mogu da budu ništa osim instrumentalnih.

U mojoj viziji besplatnosti, kada slikam, treniram, čitam knjigu, mogu da iskusim besplatnost ako me pokreću unutrašnje motivacije. (Svestan sam da ova moja definicija besplatnosti rizikuje da uključi i teroristu koji ubija iz unutrašnjih motivacija. Ipak, preferiram da preuzmem ovaj rizik, koji bi mogao da bude ublažen ako se "besplatnosti" doda jednostavan pridev ili koja reč više, nego da pomešam besplatnost sa jednostavnim davanjem ili delom za druge.) Verujem da je ovo razlog koji nas nosi da doživimo radost kada vidimo neku osobu da deluje iz unutrašnjih razloga, čak iako mi ne uradimo ništa direktno (na primer, divljenje pesniku, sportisti...) i obrnuto: kada smo duboko razočarani i ogorčeni kada primetimo da smo prevareni zbog pravih motivacija, za koje u stvari otkrivamo da nisu unutrašnje ni iskrene. (Pogodio me je komentar jednog sportskog novinara u najavi da je doping test šampiona jednog važnog biciklističkog takmičenja bio pozitivan u kontroli: "Ovo je najgore iskustvo novinara, jer imaš utisak da si godinama pričao laži".) Besplatnost je oblik "zasluženog dobra" koji proizvodi, iako nenamerno, pozitivne "esternalije" na drugima. U ovom trenutku ne treba da nas čudi ako su tržište, i njegova logika, danas postavljeni na suprotnom polju u odnosu na besplatnost pošto su zasnovani na instrumentalnim računama. Tamo gde počinje besplatnost, završava se ekonomsko, i obrnuto.

Ne verujem, kao što sam to pokušao da pokažem, da bi ovaj način shvatanja odnosa ekonomija-besplatnost, iako realističan, bio onaj pravi (istorijski, metodološki i teorijski), takođe zato što prenosi tmurnu građansku poruku punu cinizma.

Metodološko pitanje koje je inspirisalo moje istraživanje ovih godina je drugačije: da li je moguće (kako? kada? sa kojim efektima?) imati zajedno besplatnost sa podsticajima i dinamike tržišta i preduzeća? Verujem da je veliki izazov svakog ljudskog saživota da se ostane na području besplatnosti, da se ne izgubi iz vida ova dimenzija koja je osnovna ljudska dimenzija, a da se ne upadne u zamku nostalgije premodernog sveta i postmodernog komunitarizma.

selu i video decu kako se voze biciklom. Jedno dete je trčalo za njima. Čovek je zaustavio auto i pitao dete zašto trči za njima, a ono mu je reklo da nema bicikl. Čovek je otišao u prodavnicu i kupio mu najlepši bicikl. Nije hteo lično da mu ga daru-

je, nego je rekao nama da mu ga mi damo i da ne govorimo nikome da je od njega. Prelepo, zar ne?"

Većina članova Pokreta fokolara, objašnjava Janko Katona, "nisu materijalno jaki, ali se trudimo da svi imaju bar neki minimum normal-

nog života. Ako ne bi bilo tako, onda sve naše teorije padaju u vodu. Svi, ali baš svi nešto daju i nešto primaju. Nije to komunizam, svako mora da brine o sebi, ali imamo otvorene oči i uši za drugoga."

SONJA ČIRIĆ

Pružanje pomoći je svedo

Briga za drugoga je, razume se, višestruka, odnosno može se, u zavisnosti od konkretnih okolnosti, iskazati na mnogo načina. Međutim, jedan od opštevažećih trebalo bi da bude da se, kao hrišćani, trudimo da, u onoj meri u kojoj to od nas zavisi, čuvamo jedni druge od moguće zaraze odnosno da poštujemo osnovne higijenske mere. U ovoj situaciji to jeste delo ljubavi

Za "Vreme solidarnosti" piše Nenad Živković*

U pričama koje je Isus Hristos govorio svojim učenicima i okupljenom narodu, a koje nam donosi Sveto pismo Novog zaveta, po pravilu je bilo slika i motiva koje su ondašnjim slušaocima bile u kulturološkom i običajnom smislu bliske, odnosno čije su pouke oni, čuvši ih, mogli ne samo da razumeju, već i da snažno dožive. Drugim rečima, te pouke su mogle da ih potresu i protresu. Takva je, među mnogim drugim i ona o dobrom Samarjaninu (Jevanđelje po Luki, glava 10, stih 29–37).

U toj priči, ukratko, neki čovek bio je napadnut, opljačkan i teško povređen. Napadači su ga, tako izmučenog i polumrtvog, ostavili na putu. Kasnije, tuda prolazi sveštenik koji je ovog jadnika video, ali ga je ignorisao. Isto je učinio i pripadnik jednog višeg sloja jevrejskog društva. Onda je naišao izvesni Samarjanin koji je, videvši nesretnog čoveka, učinio sve što je bilo u njegovoj moći da mu pomogne – previo mu je rane, nahranio ga i napojio, ostavio u nekoj gostionici i još platio gostioničaru da se o njemu pobrine. Jednom rečju, smilovao mu se. Sve bi to, možda, bilo manje zaprepašćujuće da za ondašnje Jevreje Samarjani nisu predstavljali takoreći otpadnike sa kojima se ništa nije smelo imati.

Ali smisao i prodornost ove priče i njene pouke upravo se i sastoji u tom obrtu da svako, nezavisno od svog porekla, svoje verske ili bilo kakve druge pripadnosti, svakome može biti bližnji. Jer, Gospod ovu priču govori kao odgovor na pita-

nje jednoga od prisutnih učitelja jevrejskog Zakona, "Ko je moj bližnji?", da bi na kraju svojim pitanjem: "Šta misliš, dakle, koji je od one trojice bio bližnji onome što bješe zapao među razbojnike?", naveo na jedini logičan odgovor: "Onaj koji mu milost učini." Dakle, onaj koji je pokazao brigu, solidarnost, koji je prišao poniženom i prebijenom čoveku ne gledajući ni ko je, niti da li mu može uzvratiti ukazanu milost, ali ni ne obazirući se na to da se, ukazujući mu pomoć, možda i sam izlaže opasnosti. A na više mesta u Svetom pismu Novog zaveta Hristos takođe upućuje na to da se ljubav prema Bogu nalazi u istoj ravni sa ljubavlju prema bližnjem. Istovremeno, apostol Jovan piše u svojoj prvoj poslanici da se ne može voleti Bog ako se ne voli brat (tj. bližnji) (glava 4, stih 20–21).

POŠTOVATI MERE – DELO LJUBAVI

Sve ovo važi svakako uvek, nezavisno od doba i dešavanja u svetu, ali je pogotovo u vanrednim situacijama kao što je aktuelna pandemija važno da se hrišćani podsećaju na ove istine i da ih oživljavaju. Hrišćanska briga za bližnje je, razume se, višestruka, odnosno može se, u zavisnosti od konkretnih okolnosti, iskazati i svedočiti na mnogo načina. Međutim, jedan od opštevažećih trebalo bi da bude da se, kao hrišćani, trudimo da, u onoj meri u kojoj to od nas zavisi, čuvamo jedni druge od moguće zaraze. To, između ostalog, znači

da na prvom mestu nije lično uverenje da, recimo, meni ne može biti ništa ili da sam dovoljno jak čak iako se zarazim, već da ću učiniti ono što mogu da se ne nađem u situaciji da za nekoga predstavljam potencijalnu zdravstvenu opasnost. A to sve u datim okolnostima znači da poštujemo osnovne higijenske mere. Koliko god možda može zazvučati čudno, u ovoj situaciji to jeste delo ljubavi, jer time što vodimo računa o sprečavanju potencijalne opasnosti od zaraze, mi zaista svedočimo da nam je stalo do drugoga. Istovremeno, vodeći se tom odgovornošću – jer mi, kao Božija stvorenja i jesmo odgovorni za tvorevinu, jedni za druge – možemo pokazati solidarnost sa celokupnim društvom, sa medicinskim osobljem i zdravstvenim sistemom.

ŽIVETI SOLIDARNOST

Sa druge strane, ne smemo zaboraviti na starije i na sve one "kojima je potrebna milost i pomoć Božija", kako se na jednom mestu molimo. Jer, kao što se vidi iz napred pomenute evanđeoske priče, onda kada pružamo milost i pomoć, onda pokazujemo da smo bližnji i da nam je drugi bližnji, onda svedočimo i živimo našu veru delima ljubavi.

Mnogo se ljudi u ovom vremenu, pod ovim okolnostima, osetilo samima, ostavljenima i bespomoćnima. A to su stanja i osećanja koja rađaju strah i razne vrste anksioznosti. Ako ostanemo pri priči o dobrom Samar-

čćenje vere

janinu, možemo samo da zamislimo kako se osećao čovek koji je bio napadnut, opljačkan, svučen i isprebijan – polumrtav – dok mu niko nije priticao u pomoć, a kako se osetio i kako je oživeo kad su mu rane previjene, kad je napojen i nahranjen, kad mu je neko – čovek kao i on – ukazao pomoć i pobrinuo se za njega.

A Hristos govori o tome da onda kada smo nekome u nevolji učinili, kao da smo Njemu učinili, odnosno, kad je naš brat/sestra gladan, bolestan itd. a mi se za njega postaramo, isto je kao da smo se za samoga Hrista postarali: “Kad učiniste jednome od ove moje najmanje braće, meni učiniste” (isto, stih 40).

Čitajući i razumevši sve ovo, ne možemo a da ne shvatamo da je naš hrišćanski život neodvojiv od brige za one koji su u nevolji – i to potpuno nezavisno od toga ko je taj, iz kojeg roda, koje vere ili šta slično – neodvojiv je od solidarnosti koja bi trebalo da isijava iz ljubavi za čoveka.

ODGOVORNOST PRED BOGOM

Ovakva briga i solidarnost je, stoga, stvar svakoga od nas ponaosob koji se nazivamo hrišćanima, dakle, uvek je deo mog ličnog ispovedanja i na taj način povezana sa ličnom odgovornošću pred Bogom. Istovremeno, ona nije samo neki, od čoveka kao

PRIČA O DOBROM SAMARJANINU:
Svako može biti bližnji

Foto: wikipedia

ličnosti i Božijeg stvorenja izolovani aktivizam, već bi, u navedenim okvirima jednostavno trebalo da bude posledica – ili bolje rečeno, produkt – autentične, slobodne ljubavi prema drugome čoveku. Svakako da će neko reći, možda donekle i s pravom, da to sve zvuči utopijski, da je nemoguće tako nešto živeti. Međutim, to što nam može delovati nemoguće ne znači da kao hrišćani ne treba takvom životu i odnosu prema čoveku da težimo, upravo obratno: baš to nam je Isus koga ispovedamo kao Spasitelja zadao kao način življenja.

Dakle, čisto profesionalni, čak i onaj na ličnom nivou veoma angažovani aktivizam, ne može zameniti napred opisani hrišćanski stav, odnosno odnos prema drugome. Ali to ne znači da on nije potreban. Jer, kada takvo angažovanje i organizovanje izvire iz autentičnog hrišćanskog imperativa brige za drugoga, ono može biti veoma plodno i u smislu potrebe za pomoći spasonosno za one koji se, primera radi, tom toplom obroku u toku dana, kupatilu, lekarskom pregledu, lekovima, novoj toploj jakni ili krevetu pod krovom nadaju i

raduju. Pored organizovanih crkvenih kuhinja i akcija na nekom višem nivou, najčešći su takvi primeri brige i solidarnosti iz parohijskih zajednica gde se parohijani spontano organizuju da pomognu tamo gde je to akutno potrebno pa sami sakupe što novčana sredstva, što razne potreštine ili jednostavno organizuju neku vrstu dnevne brige za potrebite. U vreme ove pandemije koja je fizički kontakt svela na minimum, a u mnogim slučajevima i u potpunosti prekinula, fokus brige za drugoga utoliko se promenio što je dobio jedan drugi aspekt: naći se onima koji su zbog svoje starosti ili oboljenja praktično postali izolovani. Neretko je potreba bila u tome da se za nekoga ode u kupovinu, po recept za lekove, u apoteku itd. U okviru parohija su se, na primer, organizovali mlađi parohijani da starijima i bolesnima, onima koji spadaju u ugrožene grupe, obave kupovinu, donesu lekove, obave druge poslove... Posebno je ohrabrujuće i osvežavajuće što su takve inicijative često dolazile upravo od mlađih, što nas opet vraća na bazični hrišćanski impuls, da ga tako nazovemo, koji je u hrišćanskom duhu neophodno negovati i razvijati. U takvim akcijama oseća se duh solidarnosti, potreba da se drugome pomogne, da im se olakša svakodnevnica, da se ponese njihov teret. Da li je to dovoljno? Teško, ali bez toga, bez te žive brige i solidarnosti teško da imamo pravo da se nazivamo hrišćanima.

*Autor je sveštenik SPC u Augzburgu i doktorand religijologije na Univerzitetu u Erfurtu

INSTITUCIONALIZOVANA BRIGA U NEMAČKOJ

U nekim krajevima sveta takva briga je institucionalizovana. U Nemačkoj, primera radi, najaktivnije su organizacije koje deluju u okviru ili pod pokroviteljstvom rimokatoličke i evangelističke (protestantske) crkve, koje su istovremeno i dominantne tradicionalne hrišćanske konfesije u ovoj zemlji. Zbog istorijskih okolnosti i činjenice da se ove pomenute crkve u Nemačkoj finansiraju od tzv. crkvenog poreza koji se svakom pripadniku svoje verske zajednice odbija od plate, te da ove dve crkve raspoložu nezanimljivim sredstvima, pod njihovim krovom deluju bolnice, vrtići, škole, organizacije za pomoć ugroženima, psihološka savetovašta za razne potrebe i razne druge ustanove iz socijalnog miljea. U velikoj meri ove organizacije zapravo nadopunjuju socijalnu obavezu države.

ESEJ

Ka pravičnijem svetu

Da li su kuranski principi – poput brige za obespravljene i ugrožene ali i zalaganje za opšti boljitak društava u kojima žive, te odbrana tih društava od nepravednog vladara – u današnje vreme živuća realnost ili su postali samo “mrtvo slovo” na papiru? Koji fenomeni su važni da bismo razumeli odsustvo islamskog društvenog aktivizma? Kako postići da verujući muslimani omoguće ponovno uspostavljanje atmosfere u kojoj će cvetati mnogostrukost mišljenja i slavljenje različitosti?

Za “Vreme solidarnosti” piše Ivan Ejub Kostić*

Ne postoje realni razlozi koji bi ljudska bića nagonili da žive u potpunoj izolaciji. Zapravo, islamsko učenje nam kazuje da zdrava osećanja vode ka tome da ljudi nastoje da se zbližavaju i stvaraju uslove za uspostavljanje zajednica i društava u kojima bi vladale pravičnost, ljubav, sloga, poštovanje ljudskog dostojanstva i integriteta i međusobno pomaganje. Upravo na ovim osnovama Kur'an časni, koji predstavlja Božje reči i upute, u 49. suri Hudžarat, podstrekuje ljude na međusobno zbližavanje: “O, ljudi! Mi smo vas sve stvorili od muškarca i žene, i učinili od vas narode i plemena – da biste mogli upoznati jedni druge! Uistinu, najplemenitiji od vas u Allahovim očima je onaj koji Ga je najdublje svestan! Zaista, Allah je Sveznajući, o svemu Obavešteni.”

Kao što se vidi iz navedenog kuranskog ajeta, Bog snažno ohrabruje pripadnike različitih kultura i grupa na upoznavanje drugih sa znatiželjom i pronicljivošću, uprkos činjenici da oni mogu da poseduju i neguju značajno različita i oprečna shvatanja Istine/istine i definicije dobra. Takođe, Kuran i Verovesnikova predanja nas opominju i da postojanje različitih verovanja i ubeđenja nika-

ko ne bi smela da ljudski rod vode u pravcu antagonizma, animoziteta i tribalno-nacionalnih ekskluzivizama, već da se putem razgovora, rasprava i razmena mišljenja ljudi međusobno približavaju i uče ne toleranciji, već pluriverzalnosti, to jest, istinskom, suštinskom prihvatanju postojanja mnogostrukih vrednosnih okvira i svetonazora. Za tako nešto je svakako jedan od najboljih primera kuranski ajet 109. sure u kome se kaže: “Vama – vaša vera, a meni – moja!”, kao i 256. ajet druge sure u kojoj nas Bog obaveštava da – “u veri nema prisiljavanja”.

BRIGA ZA DRUGE

Biti vernik u islamu nikako se ne završava samo na pasivnoj pobožnosti koja kao takva ne poseduje praktičnu svrhu. Zbog toga svaki verujući musliman je dužan da kuranske upute aktivno ispoljava i sprovodi u svakodnevnom životu kako bi promovisao i afirmisao dobro, a sprečavao zlo zarad opšteg dobra. Drugim rečima, on/ona moraju živeti svoje živote vođeni takvom, jednim od osnovnih hermeneutičkih “ključeva” za razumevanje Kurana, a koja predstavlja svest o stalnoj sveprisut-

BITI VERNIK: Briga za siromašne i ugrožene

Foto: Samir Delić

nosti Boga u našim životima. Inače, Kuran ističe i potrebu da pojedinci i grupe koji su duboko prožeti osećanjem takve budu u stalnoj društvenoj interakciji i da ispoljavaju brigu za druge, posebno one siromašne, ugrožene i obespravljene, te da nastave Verovesnikovu misiju transformacije društava u pravcu onih koja bi bila zasnovana na principima pravde, slobode, istine i ljudskog integriteta. Isto tako, Verovesnikov sunet obavezuje muslimane da u svakoj instanci kada građani trpe nasilje i zulum od strane nepravednog vladara, ustanu u odbranu društva u kome žive. Na ovako nešto nas nedvosmisleno upućuje jedna Verovesnikova predaja (hadis) koja glasi: “Ko od vas vidi kakvo zlo, neka ga ukloni rukom, a ako to ne može, onda svojim jezikom, pa ako ni to ne može, onda srcem – a to je najslabiji vid imana (vere).”

Međutim, nameće se pitanje, da li su ovi kuranski principi u današnje vreme živuća realnost ili su postali samo “mrtvo slovo” na papiru.

Kako bismo odgovorili na ovo pitanje osvrnućemo se na dva ključna fenomena – koji su nakon ulaska muslimanskih društava u period dekadencije i urušavanja Osmanskog carstva – međusobno povezani, a od sudno utiču na postojanje islamskog društvenog aktivizma koji bi doprinio *opštem* boljitku čovečanstva i društvima u kojima obitavaju.

NORMALIZACIJA NETRPELJIVOSTI

Prvi se tiče sveprisutnog političkog, ekonomskog i vrednosnog (neo)kolonijalizma zapadnih država koji već više od vek i po potresa islamski svet i nanosi mu strahovitu nepravdu, stradanja, poniženje i pljačku prirodnih resursa. U isto vreme (neo)kolonijalni poduhvat sa sobom nosi pokušaj nametanja liberalnih vrednosti sa ciljem ostvarivanja epistemološkog podjarmljivanja muslimana i nametanje samo jednog oblika “ispravnih” univerzalnih vrednosti. Na neokolonijalni pohod nadovezao se i sada već čuveni “Rat protiv terora” koji su Sjedinjene Američke Države proglasile nakon terorističkog napada na Njujork 11. septembra 2001. godine. Od tog trenutka otvorena je i “sezona lova” na sve one muslimane (posebno na Zapadu) koji nastoje da žive u skladu sa normativnim islamskim vrednostima. Nekada orijentalistički stereotipi prerasli su u paranoidnu islamofobiju, sekuritizaciju muslimana i najvulgarniju antimuslimansku mržnju, koja je poslednjih godina kulminirala sa “migrantskom krizom”. Po mnogobrojnim istraživanjima, netrpeljivost prema muslimanima u znatnom broju zapadnih država postaje alarmantna, a što je možda i još važnije, ona se svakim danom sve više i više normalizuje i racionalizuje u javnoj sferi i to veoma često od strane najviših predstavnika vlasti.

KOMUNITARNI IDENTITET KAO ODGOVOR

Ovakav razvoj događaja doveo je do dominacije nakaradne teze o “sukobu civilizacija”, kao i toga da se kod

muslimana tokom 20. veka afirmišu odbrambeni i često samoviktimizujući narativi, i da se, paradoksalno, preuzmu i dalje prodube orijentalistički tropi zapadnih mislilaca o muslimanima kao esencijalnom “Drugom” koji su u sveopštem sukobu sa zapadnom civilizacijom. Insistiranje na “Drugosti” kod samih muslimana dovelo je do toga da se po automatizmu, bez kritičke refleksije, odbacuju mnogobrojne vrednosti koje dolaze sa Zapada što rezultira vrstom provincijalizma, koji se najčešće u realnosti manifestuje afirmacijom komunitarnog, neprohodnog identiteta. Takođe, čitav ovaj proces pratila je i banalizacija i nastojanje da se postigne što veća uniformnost i površna rigidnost islamskog identiteta, što je u potpunoj oprečnosti sa kuranskim pluriverzalizmom i principom *ihtilafa*, iliti različitosti mišljenja i stavova, koji je bio veoma prisutan i negovan u najplodnosnijim periodima islamske civilizacije. Osim toga, poslednjih decenija došlo je i do snažne promocije na globalnom nivou kvijetističke, društveno pasivne forme islama lansirane od strane muslimanskih država na čijem čelu se nalaze autokratski vladari, koji imaju strah i zazor od bilo koje vrste (islamskog) društvenog aktivizma.

PLURIVERZALNOST – KLJUČ ZA BUDUĆNOST

Ako muslimani žele da se istinski vrte pluriverzalnoj prirodi kuranke poruke, oni moraju da snažno reafirmišu vrednosti služenja sveopštem dobru čitavog čovečanstva, kao i konkretnim društvima čiji su građani. Da bi se to postiglo, mora da se beskompromisno odbaci svaki vid komunitarističke ili sektaške svesti. No, kako bi se to postiglo, verujući muslimani moraju da omoguće ponovno uspostavljanje atmosfere u kojoj će cvetati mnogostrukost mišljenja i slavljenje različitosti. Jer, samo takve društveno, političke i kulturološke prilike mogu da omoguće odbacivanje komunitarne slike sveta. Ili, kako je to rekao el-Hadž Malik el-

Šabaz, poznatiji kao Malkolm X: “Ne možemo da razmišljamo o tome da smo prihvatljivi drugima dok prvo ne dokažemo da sami sebe (u svim svojim različitostima) prihvatamo.”

Paralelno sa radom na ponovnom uspostavljanju pluralnih islamskih društava muslimani širom sveta, takođe, moraju da istupe i iz svojih ekskluzivnih zajednica i komfornih zona i posegnu za saradnjom sa svima koji se zalažu za vrednosti društvene pravde i bore se protiv diskriminatornih i rasističkih praksi i narušavanja ljudskog integriteta. Naravno, ovo nikako ne znači da muslimani treba, na bilo koji način, da odustanu ili prave kompromise sa kuranskim principima, već da sarađuju sa različitim pokretima isključivo po onim pitanjima oko kojih se njihova stanovišta preklapaju. Na taj način muslimani bi zaštitili svoje religijske vrednosti, kao i autonomiju delovanja i mogućnost da bez ograničenja uspostavljaju savezništva i sa onima koji zastupaju “konzervativne”, ali isto tako i “liberalne” i “leve” vrednosti u savremenim društvima.

Jer, islamski aktivisti ne treba da budu opterećeni sveopštom društveno-političkom i vrednosnom horizontalnom polarizacijom i fragmentacijom, već da budu suštinska korektivna snaga koja se vodi vertikalnim višnjim spoznajama i Božjim uputama. Na taj način muslimani bi se izdigli iznad svake vrste onih podela koje su strane islamskom učenju, a sve sa ciljem da solidarno rade sa istinski slobodoumnim pripadnicima neislamskih civilizacija i kultura na izgradnji pravičnijih i etičkijih društava širom sveta.

Drugim rečima, stvaranje “multidimenzionalnih partnerstava” je ključ za budućnost, jer bi ona potvrdila muslimanima da njihove vrednosti dele i drugi, ali bi ukazala i njihovim sugrađanima zbog čega je prisustvo muslimana i njihovih vrednosnih postulata i ubeđenja izvor nepresušnog bogatstva za boljitak društava u kojima zajedno žive.

* Autor je direktor Balkanskog centra za Bliski istok i član odbora Evropske muslimanske mreže

Pomažemo svima kojima je potrebno

“Naša pravoslavna vera i ljubav prema svima u ovakvim situacijama su bili na ispitu. Od nas se očekivalo da se molimo za one koji su u potrebi i nemoći i da činimo sve što je u našoj moći, pa čak i više, žrtvujući se za potrebite, projavljujući svoje milosrđe i čovekoljublje, ali na odgovoran način, kako bi bilo najviše na korist našim korisnicima, a ne ugrožavajući ničije zdravlje”

Versko dobrotvorno starateljstvo (VDS) je sistem u kojem 10 zaposlenih i više od 300 volontera pružaju razne vrste pomoći. Njihov rad je, kako objašnjava sveštenik Vladimir Marković, sekretar VDS-a, podeljen u sedam oblasti-resora: prosvetni obuhvata različitu besplatnu nastavu, od učenja jezika do pripreme nastave za đake i studente; milosrdna sekcija posećuje domove za decu bez roditeljskog staranja, domove za stare, dečije bolnice, stacionare za decu sa smetnjama u razvoju i druge ustanove socijalne zaštite; pravno savetovalište obezbeđuje besplatnu pravnu pomoć; kroz zdravstveno savetovalište odnosno ambulantu i apoteku VDS-a pruža se zdravstvena zaštita iz skoro svih medicinskih specijalnosti; porodica, brak i vaspitanje je resor gde porodice dobijaju različite vrste materijalne i savetodavne pomoći; konačno, u crkvenoj kuhinji – koju čine dve potpuno profesionalne kuhinje, jedna trpezarija i još četiri punkta – svakodnevno se hrani 2.000 ljudi.

Sa sveštenikom Vladimirom Markovićem razgovaramo o radu VDS-a, o socijalnoj delatnosti Crkve i šta hrišćani mogu da nauče iz prethodnih meseci.

Intervju je vođen elektronskom poštom.

“VREME”: Šta ste sve radili za vreme pandemije virusa koro-

na? I šta drugačije, više ili manje, u odnosu na ranije?

VLADIMIR MARKOVIĆ: Usled novonastale situacije sa virusom korona i proglašenja vanrednog stanja u zemlji, nismo obustavili naš rad. Međutim, doneli smo niz mera i odluka o promeni načina rada.

U Crkvenoj kuhinji nije pripremana hrana svakodnevno. Naime, 16. marta, prilikom podele kuvanog obroka, svim korisnicima kuhinje isporučili smo zalihe hrane i namirnica za narednih deset dana. To je važno i za punktove na kojima se hrana deli u Francuskoj ulici i pri hramovima. Zatim, korisnicima koji žive na ulici delili smo konzerviranu hranu svakog ponedeljka za narednu nedelju. Isto je bilo i sa podelom lekova bolesnima. Kako su posete bolnicama bile zabranjene, milosrdna sekcija VDS-a odlazila je u kućne posete. Višedecnim porodicama i svima koji su stari i iznemogli, naši vozači su dostavljali osnovne životne namirnice tokom radne nedelje. Zdravstveno savetovalište i lekarski pregledi su se obavljali prema potrebama.

Naša pravoslavna vera i ljubav prema svima u ovakvim situacijama su bili na ispitu. Od nas se očekivalo da se molimo za one koji su u potrebi i nemoći i da činimo sve što je u našoj moći, pa čak i više, žrtvujući se za potrebite, projavljujući svoje milosrđe i čovekoljublje, ali na odgovoran na-

čin, kako bi bilo najviše na korist našim korisnicima, a ne ugrožavajući ničije zdravlje. Pozivali smo one koji se osećaju zdravim da se ne boje i da projave želju i hrabrost da se žrtvuju za svoje bližnje i sve koji su u nevolji, a one koji imaju naznake bolesti da projave svoje čojstvo i da sve čine da druge zaštite od sebe.

Ko su primaoci pomoći koju pružate?

Korisnici Crkvene kuhinje su ljudi različitog profila. Mi ne gledamo na njihovu versku ili nacionalnu pripadnost. Pomažemo svima kojima je potrebno. Svima njima zajedničko je da su iz razorenih porodica. Bilo svojom krivicom ili krivicom drugih, na njihovom primeru vidimo koliko je porodica bitna u sistemu društva. Nama se danas nameću paketi ljudskih prava bez prave brige za porodicu kao najzdraviju ćeliju društvenog uređenja, gde će svaku manu i nedostatak nadoknaditi ljubav najbližih za opstanak zdrave porodice. U tranziciji i trci za profitom mnogi su postali žrtve propalih državnih projekata i sebičnosti bližnjih. Otuda ne čudi što se sve više ljudi našlo na ulici i što smo mnogima od njih mi jedina uteha. Postoje i mnoge porodice koje imaju svoj krov nad glavom, ali ih sistem ne prepoznaje kao potrebite. I oni nalaze utehu i podršku kod nas. Danas je dovoljno da jedan od supružnika ostane bez posla, i da jedna plata ne može da pokrije

mesečne troškove porodice, a da oni pritom ne potpadaju pod kategoriju socijalnih slučajeva.

Koliko se, kroz davanje, oplemenjuje onaj koji daje?

Mi iz Svetog pisma znamo da je "blaženije davati, nego li primati." I zaista se svaki trud oko pomoći potrebitima preobrazu u svojevrstnu samopomoć, jer svi koji pomažu vrlo brzo osete snažnu povratnu energiju, zadovoljstvo koje se temelji na zahvalnosti onih kojima je pomoć pružena. I kada se taj niz nastavi dugotrajno, zadobije se osećaj one jevanđelske "Siromahe ćete imati svagda, a mene nećete imati", gde nam postaje jasno da siromasi postoje Božijom voljom za njih i da naše nije da ispravljamo "Božiju nepravdu", već da svojim delima svedočimo svoju veru. Onaj mir koji čovek oseti na osnovu svedočanstva svoje vere siguran je pokazatelj da je veću korist primio onaj koji daje od onoga koji pomoć prima.

Gledala sam jednu emisiju u kojoj ste vi i vaša supruga bili gosti i novinarka je kratko razgovarala i sa vašom decom. U jednom trenutku vaš sin kaže da kada poraste, želi da bude sveštenik jer mu se sviđa taj posao da pomaže ljudima i meni je lepo kako je on sveštenstvo doživeo. S druge strane, neretko čujemo da bi spc mogla ili

morala više da se angažuje u humanitarnom radu, kao i da predstavnici Crkve nisu u dovoljnoj meri okrenuti ka čoveku, što je, po mom mišljenju, dobronamerna, konstruktivna kritika. Kako vi to vidite?

Ukoliko su prigovori zaista dobronamerni, a takvih je realno malo, mogao bih da razumem. Shvatanje mog sina, dečaka od devet godina nikako ne sme da iscrpi predstavu Crkve koju mnogi odrasli imaju. Crkva, nažalost, nije samo socijalna ustanova. To je jedan od njenih podrazumevanih atributa, ali ona je mnogo više i iznad toga. Kao zajednica svetih, ona je most od zemlje ka nebu, koja našu zemaljsku realnost preobražava u večnu zajednicu Carstva Božijeg. Kao takva, njena suština na izgled zbog svoga cilja, života u večnoj zajednici sa Bogom, može da stavi u drugi plan sve one situacije koje tome cilju prethode. I može da nas zavara da je neosetljiva na ljudsku patnju. Ali to su sve preduslovi na putu spasenja. S druge strane, svesni da nas podvig i stradanje približavaju Bogu, ne možemo da ostanemo slepi na sve one koji taj podvig ne izdrže i kojima je nakon pada potrebna podrška. To je takođe zadatak Crkve da brine o ranama najranjivijih.

Kolika je vidljivost u javnosti onoga što Crkva radi na polju dobrotvorne delatnosti?

Crkva radi, Crkva živi, ali ne žive svi u njoj. Oni koji žive kao članovi Crkve, oni znaju šta Crkva čini. Oni koji su u Crkvi gladni, oni znaju šta po tom pitanju Crkva čini. Problem je što je danas malo zaista gladnih hleba, a mnogo onih koji su gladni kritike i osuđivanja. Mi smo u eri kampanje protiv Crkve na svim nivoima. Od vladika do sveštenika i veroučitelja. Svi su na tapetu. I brzi prsti na tastaturi ne praštaju. Ali u realnom životu imamo zaista gladne koji koriste pomoć, i oni znaju gde da je traže. Imamo i one bogate koji pomažu preko nas. A tastature ne moraju da znaju baš sve. Postoje reči kao što su ponos u koji se ne dira, fotografija koja se ne objavi, slika koja ostane u memoriji malog mozga živa i življa nego na Fejsbuku. Postoji i ona jevanđelska da ne zna levica šta čini desnica. A postoje i oni u Crkvi čiji obraz ne želimo da belimo. Sve u svemu, oni kojima je potrebno, oni znaju. Oni koji bi da filozofiraju, oni neka nastave kako im je volja. Bog zna. A što se primera tiče: svi oni koji kod nas dođu da pomognu drugima, kada vide da nema agresivnog marketinga, ostaju naši dobrotvori zauvek. Smučilo se ljudima što se svuda samo priča i reklamira. Sviđa im se kad se nešto radi konkretno.

Čemu nas, na polju solidarnosti i odnosa prema drugom, uči situacija izazvana pandemijom i koliko ćemo te lekcije usvojiti?

Razmišljam koliko je sve ovo što nam se dešava poslednjih meseci spasonosno za nas. Zahvatila nas je opasnost od bolesti i prenula iz osećaja zadovoljstva sobom. A tako silno smo se sviđali sebi, onakvi kakvi jesmo, i bez snage da bilo šta menjamo kod sebe. A onda smo na silu počeli da se menjamo. Približila nam se smrt u svim svojim oblicima. Panika, strah, histerija, hiljadu pitanja o virusima, bakterijama, dobrim i lošim lekarima, terapijama i sve tako redom. Kako da se pričestim, hoću li se zaraziti, da li da ljubim ikonu, krst, nosim masku, kljukam se vitaminima. Pa sad ko je hrabar, ko je kukavica, ko je pravi vernik, a ko Juda?

SVI LJUDI VDS-a

“VREME SOLIDARNOSTI”: Kako se vds menjalo, razvijalo i kakvo je danas u odnosu na ono vreme kada ste Vi došli na mesto sekretara?

VLADIMIR MARKOVIĆ: U mandatu koji nam je dat ove 2020. godine proslavili smo 11 godina koliko vodimo jedan jako značajan vid postojanja naše Srpske pravoslavne crkve, njenu unutrašnju misiju u Beogradu. Crkvene bolnice, sirotišta, domovi

za siromašne i stare, kuhinje za gladne, konaci za strance, jednom rečju sve što je Sveti Sava napravio i ostavio, postojalo je samo u našim glavama, kao ideja, kao živo sećanje i inspiracija te 2009. godine. Nisu ni sve naše glave postojale, već samo moja i gospodina Ratka Kanlića. U tuđoj kancelariji poslovne zgrade Grada Beograda, sa jednim kompjuterom i učionicom sa klupama u Francuskoj br. 31. Sklepan toalet je bio ispred i sve komšije su se bunile što je tu. A u kancelariji, sa aktom koji mi je uručen na ruke, dobio sam i kutiju sa arhivom VDS-a. Nisam bio lenj da pročitam istoriju organizacije. Prvo što sam pomislio je da su pogrešili i dali mi istoriju nekog kulturno-umetničkog društva. Svega je bilo tu osim socijalne misije crkve. A kako bi je i bilo kad sam je ja dobio u ruke. Prvi posao, prva služba u Crkvi. Da je kojim slučajem i bilo, dobila bi je neka seda glava da je čvrsto nastavi i vodi. Nisam imao uvid ni u svoj žiro-račun koji se nalazio u Arhiepiskopiji. Moćni ljudi Arhiepiskopije nisu razumeli značaj socijalne misije i na svaki mogući način su pokušavali da sabotiraju rad VDS-a. Zato je otac Ljubodrag Petrović na zalasku svoje sveštenečke službe odabrao nekog mladog i bez iskustva da im ne dozvoli to. Brzo mi je postalo jasno da od svih mogućih zaštitnika i pomagača treba da se zagledam jedino ka ikoni Svetog Save koja je krasila pozajmljenu kancelariju i da odsanjam njegov san. I sanjao sam. Prvo je došao Uroš Stanković i priključio mi se. Pa onda Vasilije Kovačević. Sanjali smo tako zajedno. Godine 2009. smo posle skuvane

ne kafe na poslu odlučili da skuvamo kafu i drugima. Onima koji su na ulici. Mazali smo im paštete na klupama učionice i pozivali ih da dođu na doručak. Tako je te godine počela kuhinja da radi pre nego što smo i bili svesni. Zaposlili smo njih dvojicu. Godine 2010. spremali smo doručak svakoga dana za 100 ljudi. Sudove smo prali u lavabou onog sumnjivog toaleta i brisali

stolove da mogu popodne da se održavaju časovi stranih jezika. Potom, 2011. smo napravili kuhinju i kuvali svakoga dana za 300 ljudi. Sledeće godine je patrijarh srpski Irinej osveštao njen rad, nakon što se videlo da je dobro i da samo dobro može i biti. Nabavili smo prvi put dva nova vozila i počeli da otvaramo punktove. Branislav Jocić nam se pridružio

2014, krajem godine i Vuk Jovanović, i približavali smo se broju od 2000 obroka sa četiri punkta. Izdržali smo poplave i organizaciju daleko veću od naših kapaciteta. Novu kuhinju, kakvu nemaju ni ozbiljni restorani, napravili smo 2015, 2016. smo je osveštali i tada nam se priključio kuvar Slaviša Dašić, a za njim i vozač Milan Primožić; 2017. smo napravili i pekaru i nabavili smo ponovo dva nova dostavna vozila; 2018. godine nam se priključio i Nebojša Mišević. Počeli smo da pravimo spiskove višedetnih porodica i stigli do 115 na broju sa 600 dece. Četiri puta godišnje ih obrađujemo vrednim paketima. Započeli smo da obezbeđujemo stipendije za više od 30 učenika i studenata; 2019. započinje i Bojan Udovičić da radi kod nas. I pre nego smo zastali da podvučemo crtu, imamo 10 zaposlenih ljudi i oko 300 volontera nedeljno.

Niko ne može da sračuna vrednost svih onih radnih sati naših volontera: lekara, profesora jezika, milosrdne sekcije, volontera u kuhinji, kuvarica, konobara, fizikalaca. Niti možemo da preračunamo kako 500.000 obroka godišnje podelimo i udovoljimo stotinama molbi za pomoć različitog tipa svake godine. A Gospod to od gore vidi sve, blagosilja i umnožava.

I kad smo se umorili i kad smo popalili kandila ispred svojih ikona u kući, Gospod nam je progovorio. Obrisao nam je sve informacije koje su bile nepotrebne i ostavio nam samo bitnu: dođi i vidi.

Gde da dođem, sa kim, sa čim, kako, šta da obučem, šta da ponesem? Sva ova pitanja nisu više bila tako bitna. Krenuli smo ohrabreni u Crkvu, za-

hvalni što smo tu, sa kim god, u čemu god, samo da smo tu što češće. I radost koja je obasjavala sve vas bila je vidljiva i sa neba i sa zemlje. Približili smo se smrti iz ugla života koga nema bez zajednice. Nema ga bez Crkve, zajednice svetih. Osvešćeni da smo deo te zajednice, doživeli smo kolektivnu katarzu, zajedničko pokajanje. I zato smo se onako raširili po portama pokazujući

da ne postoje granice Crkve Božije ako smo tu. A u Crkvi nema guranja, nema gužve, nema buke i galame. U Crkvi vlada savršeni sklad, molitvena tišina i anđeoski poj. I mi, mnogi sveštenici, takođe smo se promenili. Videli smo ko nas vodi, a ko nas zavodi. I osvestili smo se kakvog smo veličanstvenog Božijeg dela satrudnici.

J. JORGAČEVIĆ

ESEJ

Preka potreba za integralnim pristupom

Crkva se nalazi i deluje u konkretnom društvu za koje snosi odgovornost u smislu imperativa služenja (diakonije) drugima i izvan konfesionalnih, crkvenih granica pripadnosti. Smatram da kršćanske zajednice mogu služiti društvu u vremenu pandemije i vanrednih situacija u Srbiji kroz insistiranje na istini i ljubavi u javnoj komunikaciji, suzbijanje antropofobije, straha od drugih i zalaganje da se uzme u obzir pluralizam fenomena čovjeka

Za "Vreme solidarnosti" piše Andrej Đuriček*

VATIKAN: Služenje u praznim crkvama

Foto: wikipedia

Pandemija izazvana virusom korona je nas kršćanske vernike zadesila u posebno važnom vremenu crkvenog kalendara – posta i uskrasnih praznika. Proglašeno je vanredno stanje, uveden policijski čas, zatvorene sve kulturne, obrazovne i sportske institucije, otkazani skupovi, obustavljen prevoz. Sa svih strana odjekuje poziv – “izbegavajte druženje, držite distancu, ostanite kod kuće”. Mi, katolički sveštenici, smo sredinom marta dobili smernice od naših biskupa da svete mise slavimo bez prisutnosti vernika. Dakle, slavljе Uskrsa u praznoj cr-

kvi u vreme policijskog časa, bez predsedana u povijesti Crkve – toliko drugačije od načina i forme na koju smo navikli i koju smo držali neupitnom.

Zahvaljujući novim tehnologijama, liturgiju korizmenog i uskrasnog vremena naši vernici pratili su putem interneta, a na sam Uskrs putem televizije. Beogradski nadbiskup Stanislav Hočevar je svaki dan vanrednog stanja služio svete mise koje su se emitovale na društvenim mrežama. Naš časopis “Blagovest” u aprilu i maju izlazio je na onlajn platformi. Sveštenici u svojim parohijama su redovito uspostavljali i održavali kon-

takt sa svojim parohijanima koji nisu mogli prisustvovati liturgiji u crkvama. Posebnu pažnju trebalo je posvetiti starim osobama kojima je bilo zabranjeno kretanje i izlazak iz kuće. Oni su predstavljali ranjivu grupu koja je zahtjevala duhovnu pratnju i podršku.

Na razini biskupije i pojedinih parohija pomoćnu ruku najugroženima pružio je Karitas – dobrotvorna organizacija Katoličke crkve.

Crkva se nalazi i deluje u konkretnom društvu za koje snosi

SKIDANJE SLOJEVA

Vanredno stanje u državi je razlog ograničavanja ili lišavanja nekih sloboda i prava koje u redovnom stanju uživamo. Redaju se zabrane, pravila koje nas ograničavaju i sputavaju. Pravni stručnjaci vode rasprave o načinu i formama ograničenja da ne bi došlo do suspenzije ljudskih i građanskih prava pod izgovorom zaštite javnog zdravlja. Način života u vanrednom stanju lišio nas je mnogih dimenzija života. Ograničen je ili nestao čovjek potrošač, kupac, turista, putnik, konzument ili kreator sportskih, kulturnih, umetničkih sadržaja. Naravno, ova lišavanja, suspenzije i ograničavanja su prolaznog karaktera i opravdavaju se borbom za očuvanje javnog zdravlja. Neki su izrazili bojazan jer vanredno stanje sa svim zabranama pogoduje redukciji ljudskoga života na puko biološko preživljavanje. Ova situacija potiče na pitanje – što je zapravo čovjek? Što ga određuje? Što ulazi u njegovu definiciju, bez čega bi on nestao? Koje delatnosti spadaju u suštinske? U traženju odgovora osvrnuo bih se na lik Isusa na Veliki petak, dan njegovog stradanja i smrti. U očima svojih sledbenika Isus je nastupao kao čudotvorac koji liječi bolesne, kao oštar polemizator i kritičar lice-mjernog političkog i verskog establišmenta, kao propovednik koji privlači pažnju naroda. I na kraju? Sve je ispalo drugačije od očekivanog – imaju pred sobom osuđenog zatvorenika krvavog lica. Što je ostalo? Sve-

ga je lišen, sve je izgubio. Ali ipak, ono najvažnije je sačuvano – on je i u svom neuspehu Sin Božji, koji živi u svim okolnostima status voljenog bića. To je njegova konstanta koju niko i ništa ne može izbrisati. Izolacija, zabrane kretanja i druženja u vreme vanrednog stanja su poticaj za skidanje različitih slojeva, naslaga da bismo doprli do onog suštinskog, do jezgra humanog – za nas vernike to je pripadnost ljubavi onog Drugog koji nam prethodi i koji nas nadilazi, to je status voljenog koji nam je svojim gubitkom zadobio Krist.

Ni ovo vreme bez liturgijskih slavlja sa narodom nije postalo duhovno prazno, našu duhovnost smo izražavali ličnom molitvom u skrovitosti svojih soba. Treba odmah na početku potcrtati da ni ona najskrovitija molitva bez obreda nije privatan, individualan poduhvat pobožnog pojedinca. U kršćanskoj duhovnosti molitva predstavlja crkveni čin, govorimo da sadrži snažnu eklezijalnu dimenziju jer je uvek crkveno posredovana i tako povezuje molitelja sa zajednicom. Molitva u kršćanskom smislu je darovana verniku od strane crkvene zajednice koja je molila prije njega i moli sa njim. Kršćanski molitelj je u svakom slučaju spasonosno upleten u mrežu odnosa i zajedništva, dijaloga na vertikalnoj i horizontalnoj razini.

odgovornost u smislu imperativa služenja (diakonije) drugima i izvan konfesionalnih, crkvenih granica pripadnosti. Prema svojim mogućnostima, pozvana je dati svoj doprinos razvoju zajednice u kojoj se afirmiše dostojanstvo svake osobe, poštuju ljudska prava i razvija se suradnja u izgradnji zajedničkog dobra. Smatram da kršćanske zajednice mogu služiti društvu u vremenu pandemije i vanrednih situacija u Srbiji kroz najavu kompleksne, integralne istine o čovjeku, insistiranje na istini i ljubavi u komunikaciji i suzbijanje antropofobije, straha od drugih – drugi nije opasnost već bližnji.

INTEGRALAN POGLED NA ČOVJEKA

Odmah na početku vanrednog stanja osnovan je krizni štab koji ima za ulogu upravljati društvom u vreme pandemije. Krizni štab se sastoji od predstavnika medicinske struke – epidemiologa, infektologa i vi-

rusologa. Pored medicinara formira se i grupa ekonomskih stručnjaka jer pandemija utiče na privredne procese, na proces potrošnje, ponude i proizvodnje dobara. Ova stručna tela natkriljuje sfera politike u liku izvršne vlasti. Dakle, pod strukom se ovde podrazumeva medicina, ekonomija i politika kao skup mehanizma upravljanja kolektivom. Struka nastupa kao glas razuma koji na temelju svoga znanja, veština i kompetencija određuje pravila, definiše pravac ponašanja, dozvoljava, naređuje, zabranjuje ili lišava onog što je prema njihovoj procjeni štetno.

Ovakav sastav Kriznog štaba pokazuje jednu osiromašenu, redukovanu sliku o čovjeku jer predstavlja ljudsko biće samo kao čuvara zdravlja i tjelesnog blagostanja (medicina), kao proizvođača i potrošača materijalnih dobara (ekonomija) i na kraju, kao člana kolektiva kojim upravlja vlast (politika). Stručno, racionalno, stvarno se ovde poklapa sa oblastima koje istražuju biologija, medi-

cina, ekonomija i politika. Na delu je očigledna redukcija racionalnoga u pogledu na čovjeka i marginalizacija tema i pitanja koje postavlja filozofska antropologija (filozofija čoveka), etika, aksiologija (filozofska refleksija o vrednostima), socijalna filozofija i teologija.

Isključivanje filozofije i teologije iz struke koja donosi odluke u kriznim situacijama prouzrokuje nestanak odgovora na značajna velika pitanja koja su baš u kriznoj situaciji najaktuelnija – pitanje definicije čovjeka, pitanje dostojanstva ljudske osobe kao temelja ljudskih i građanskih prava, pitanje slobode i mogućnosti njenog tranzitornog ograničavanja u vreme krize, pitanje jednakosti i ravnopravnosti, pitanje suradnje i odnosa individualnog i kolektivnog, pitanje o poziciji fizičkog zdravlja u hijerarhiji vrednosti, pitanje kvaliteta života. Bez refleksije o ovim temama preta opasnost da odluke donesene u kriznoj situaciji postaju površne, kontradiktorne, konfuzne i često

podložne instrumentalizaciji u političkom kontekstu.

Pretpostavljam da bi učešće filozofije i teologije odmah na početku doprinelo preciziranju pojmova i termina i tako otklonilo konfuzije. Prvenstveno mislim na zbrku u korišćenju termina socijalna i fizička distanca. Desilo se da je termin iz oblasti medicine “izolacija, distanca” bio povezan sa pridevom “socijalni”, koji više pripada oblasti morala i vrednosti i tako je nastala nesrećna sintagma “socijalna distanca”. Termin “socijalna distanca” kojim se želeo opisati tretman bolesnika i pravilo sprečavanja širenja zaraze nije adekvatan, pa je kasnije na primedbu psihologa bio zamjenjen terminom “fizička distanca”, i to sa pravom. Jer mjera distance i izolacije u lječenju ne prekida međuljudske odnose, ne vodi u socijalno distanciranje u smislu otuđenja, afirmacije individualizma i negacije društvenosti.

Ova kriza je pokazala preku potrebu jednog integralnog pristupa stvarnosti, potrebu proširenja horizonta razuma, koji uzima u obzir pluralizam fenomena čovjeka, koji u sebi povezuje tjelesno i duhovno, individualno i socijalno, racionalno i emotivno, horizontalno i vertikalno, slobodu i uslovljenost, ekonomsko, političko, kulturno i religiozno.

ZA ISTINU I LJUBAV U KOMUNIKACIJI

U vreme pandemije, osim prehrambenim proizvodima i sredstvima dezinfekcije, porasla je i potražnja za informacijama, vestima i savetima. Sa velikom pažnjom bile su praćene konferencije za štampu Kriznog štaba i političara na vlasti.

Nažalost, upravo u kriznoj situaciji pojavljuju se informacije koje ne odgovaraju stvarnosti, senzacionalističke, koje žele po svaku cijenu privući pažnju i to na uštrb istine. Ili komunikacija postane partijska propaganda koja teži manipulaciji javnosti sa ciljem pridobijanja građana za svoju političku opciju.

Komunikacija koja upućuje senzacionalističke vesti smatra čitaoca ili

gledaoca konzumentom, potrošačem plasirane robe kojeg želi uplašiti ili zabaviti. Propaganda pristupa svom auditoriju kao potencijalnim glasačima.

U ovim slučajevima komunikacija ili diže paniku, uzbuđuje, zabavlja kao senzacionalizam ili zahtjeva pokoravanje i potčinjenost kao propaganda.

Uspješno savladavanje krize pretpostavlja način komunikacije koji izveštava, obaveštava, dakle, informiše, objašnjava, dakle, obrazuje i vaspitava. Na taj način doprinosi formiranju odgovornog građanina koji je spreman sam čuvati svoje zdravlje i zdravlje drugih.

Ulogu informisanja, obrazovanja i vaspitanja masmedijalna komunikacija može izvršiti u društvu samo

■ **Ovakav sastav Kriznog štaba pokazuje jednu osiromašenu, redukovanu sliku o čovjeku jer predstavlja ljudsko biće samo kao čuvara zdravlja i tjelesnog blagostanja (medicina), kao proizvođača i potrošača materijalnih dobara (ekonomija) i na kraju, kao člana kolektiva kojim upravlja vlast (politika)**

ako prati imperativ istine i ljubavi.

Imperativ istine nalaže da masovni mediji pruže istinite informacije i vesti, ali nude i jednu dublju spoznaju stvarnosti, da teže kompleksnom pristupu, da otkrivaju uzročno–posledične veze, stavljaju u kontekst, analiziraju, prave sintezu, izvode zaključke i predviđaju razvoj događaja.

Imperativ ljubavi se ostvaruje kao iskrena namjera da putem znanja i obrazovanja omogući čovjeku orijentaciju u svijetu, donošenje odluka i izbora sa jasnim ciljem da stekne stepen samostalnog, umnog, odgovornog lica.

Čovjek obilježen Isusovim duhom polaže istinu i ljubav kao kamen temeljac svake komunikacije. Istina i ljubav određuju sadržaj i formu, cilj i proces komunikacije. Istina i ljubav su odgovori na pitanje što, kako i zašto komuniciramo. Situacija pandemije je jasno pokazala da kriza može biti savladana ako komunikacija u društvu prati imperativ istine i bratske ljubavi. To nije nedostižna uto-

pija, nego neophodan uslov razvoja i napretka.

KOREKTIV I OPOMENA

Svako uzimanje hrane predstavlja čin preobraženja – ono što dolazi izvana ulazi u konzumenta i preobražava se u energiju koja kola u organizmu. Analogno tome, i Krista i njegovu ponudu zajedništva možemo približiti simbolom hrane. On sam izvana dolazi nam ususret i primajući njegovu ljubav, postajemo kao on (za razliku od hrane), kroz saobražavanje njemu čuvamo svoje Ja, postavši autentičniji i sopstveniji. Zahvaljujući Isusovom “Ti” moje “Ja” se učvršćuje, produbljuje i stabilizuje. U vremenu pandemije se favorizuje distanciranje od drugih

koji se smatraju potencijalnim izvorom zaraze. Preporučuje se izbegavanje kontakta, susreti i skupovi su neprihvatljivi. Ovakve zabrane i zaštitne mere mogu stvarati atmosferu nepoverenja i sumnje u druge, antropofobije kao straha od drugih. Euharistijski čovek koji u svetoj pričesti blaguje Krista kao hleb i pije kao vino, treba da zauzima u društvu suočenim sa krizom pandemije funkciju korektiva i opomene suprotstavljajući se atmosferi nepoverenja, distanciranja i sumnje, svesni da poštovanje mjera fizičke udaljenosti i rastojanja ne treba da oslabi zajedništvo, ugrozi solidarnost ili ospori imperativ dijaloga i saradnje. Doživljavajući ulazak Isusovog Ti kao prijatelja u srce, pričesnik prihvata druge ne kao prijetnju, opasnost ili rizik koji treba izbegavati, već kao braću sa kojima treba graditi zajedništvo. Na kraju, samo u dijalogu sa “ti” drugoga ostvaruje se moje “ja”.

* Autor je sveštenik

Beogradske nadbiskupije u Šapcu

Urednica dodatka: Jelena Jorgačević, **Novinarke:** Biljana Vasić, Ivana Milanović Hrašovec, **Dokumentacija:** Dragoslav Grujić, **Urednik fotografije:** Marija Janković, **Fotografije:** agencija FoNet i Marija Janković, **Grafičko oblikovanje:** Ivan Hrašovec, **Slog:** Tanja Stanković, **Lektura:** Živana Rašković, **Korektura:** Stanica Milošević

Dodatak je objavljen u nedeljniku Vreme u okviru projekta "Država i solidarnost – Pogled uprt u evropsko pravo" koji finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program. Objavljivanje ovog dodatka omogućeno je uz finansijsku pomoć Evropske Unije. Sadržaj dodatka odgovornost je isključivo nedeljnika Vreme i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije.

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec